

pevcev in pevk in njihova uvrstitev v naši zbirki in *Kazalo pesmi po začetnem verzju*).

Druga knjiga (1990) prinaša tale poglavja: *O raziskovalnem in zbirateljskem delu v Podjuni l. 1952/53 (Jerko Bezić), Seznam krajev, Kraji snemanj (zemljevid), posebni znaki v notnih primerih. Pojasnila k transkripciji pesmi, Erklärung der Redaktionsgrundsätze zu den Transkriptionen. Kazalo pesmi po vsebini (Ljubezenske poskočne), Kazalo pesmi po vsebini (Svatovske), Kazalo pesmi po vsebini (O samskem in zakonskem stanu), Kazalo pesmi po vsebini (Otroške), Slovar narečnih besed, Seznam pevcev in pevk in njihova uvrstitev v naši zbirki, Kazalo pesmi po začetnem verzju. V prilogi je dodan prikaz öivljenja in ustvarjalnosti Franceta Cziganu v slovenščini in v nemškem prevodu ter seznam Cziganovih priredb in skladb — kratek življenjepis s posebnim ozirom na glasbeno ustvarjanje, Dr. France Czigan — eine kurze Lebensgeschichte mit besonderer Berücksichtigung des musikalischen Schaffens.*

Pred nami sta torej v lični opremi prvi knjigi iz zbirke, ki naj bi obsegala pet snopičev (gl. opombo v prvi knjigi na strani 137). Objavljene pesmi predstavljajo del bogatega ljudskega pevskega izročila Slovencev na Koroškem, ki sta jih posnela oziroma zapisala v Podjuni dr. Czigan in dr. Bezić v letih od 1948 do 1970. Objavljene pesmi so skrbno transkribirane oziroma prepisane iz rokopisa, kar velja za pesmi, ki jih je zapisal dr. Bezić, saj v uvodu druge knjige beremo: »Zbrano gradivo sem zapisoval ob poslušanju [...] posnetki takratnega ljudskega petja v Podjuni se niso ohranili.«

Ce odštejemo nekatere »nerodnosti«, pa moram vendarle opozoriti na nekaj motečih pomanjkljivosti. Avtor je v uvodu k prvi knjigi zapisal, da gre za izdajo »[...] ki bi domačinom in svetu (se pravi tistim, ki ne znajo slovensko) pokazala lepoto in raznolikost slovenskega pevskega izročila [...]« ter dalje, da »[...] smo se lotili dela, ki skuša združiti strokovno neoporečnost z dovoljno mero poljudnosti.« Ni pa npr. razložena kratica SNP (= Slovenske narodne pesmi, 1—4, zbral in uredil Karel Štrekelj, Ljubljana 1895—1923). Nekateri naslovi pesmi in številke se tudi ne ujemajo z ustreznimi oznakami v citirani Štrekcljevi zbirki, npr. pesem št. 2 *Nevesta in tri straže* (SNP 146); pravilno je *Nevesta gospa in tri straže* (SNP 151), *Marija in brodnik* najdemo v SNP pod št. 523—537 itd. V glasbeni transkripciji bi bilo bolje zapisati namesto *Eden — vsi* (npr. str. 42, 83) *solo — tutti*. Vsekakor pa bi morala biti vsa spremna besedila (Uvod, Predgovor itd., morda tudi naslov zbirke) dosledno prevedena v nemščino. Potrebno bi bilo tudi objaviti vsaj vsebinski povzetek objavljenih pesemskih besedil v nemškem jeziku, mogoče tudi povzetek v angleščini. Prva knjiga je sicer posvečena dr. F. Cziganu, vendar se z njegovim življenjem in delom lahko svet seznanimo o nemškem prevodu šele v dodatku k drugi knjigi!

Obe publikaciji že zdaj predstavljata dragocen prispevek k spoznavanju ljudskega glasbenega izročila Slovencev na Koroškem. Ko pa bomo dobili vseh pet najavljenih snopičev, bomo šele mogli bolje spoznati vrednost in pomen objavljenega gradiva.

Julijan Strajnar

Karel Bačer, *Iz dolenske preteklosti*. Literarnozgodovinski in etnološki zapiski. Novo mesto, Dolenjska založba, 1991, 107 str.

Karel Bačer, profesor v Novem mestu, je desetletja ves svoj prosti čas namenil raziskovanju dolenske preteklosti. Svoja odkritja je bralcem sproti posredoval s prispevki največ v Dolenjskem listu, pa tudi drugod (Prosveta, Dolenjski razgledi, Nova obzorja in najboljše razpravo v Slovenskem etnografu). Hvalevredno je, da je Dolenjska založba v poljudnoznanstveni Seidlovi zbirki izdala vse pomembnejše članke tega neutrudnega profesorja, sicer po rojstvu Primorca, kar odraža njegov značaj (»[...] žilav, neizprosen do sebe in okolice, nikoli ukročen, ko gre za iskanje zadnjega zrna resnice,« — tako Vinko Blatnik predstavlja prof. Karla Bačerja) in vendar čisto Dolenjca, saj je od zgodnjih mladeniških let živel v Novem mestu. Pred nami je tako knjižica *Iz dolenske preteklosti — literarno-zgodovinski in etnološki zapiski*, s katero nas avtor popelje po dolenski kulturi, tisti, ki je morda sicer ostajala bolj v senci védenja o Dolenjski.

Prešeren in Novo mesto (5—9) in Novomeške razmere pred 120 leti v Prešernovih verzih (10—18) nam govorita o tesnih stikih našega največjega pesnika z dolensko metropolo in s pomembnejšimi ljudmi, ki so tam živeli (Andrej Smole, novomeški prošt Jernej Arko, frančiškan p. Benvenut Chrobath, odvetnika dr. Josip Rozina in dr. Franc Zupančič, Janez Trdina), med katerimi pa je imela prav posebno mesto Primičeva Julija, in o takratnih novomeških razmerah, ki jih je tudi Prešeren ovrednotil v svojih verzih, Bačer pa nam jih še globlje osvetli.

Bačerja je pot zanesla tudi v Podgoro in tam je obiskal edine potomce Frana Levstika — potomce pisateljevega brata Matije. Ta obisk avtor v prispevku *Pri sorodnikih pisatelja Frana Levstika v Podgori* (19—22) tako živo opisuje, da bralec sodoživlja pripoved Levstikovega pranečaka in njegove žene.

Posebno pa je Karla Bačerja pritegnil dolenjski ljudski pesnik in godec Ivan Rupnik-Može. Raziskovanju tega preprostega moža je posvetil precej časa z željo, da bi njega in čas, ki se zrcali v njegovih pesmih, kar se da zvesto predstavil. Iz revščine so si ljudje različno pomagali, med drugim tudi z nabiralništvom. »Češminka« je naslov dolge Možetove pesmi, ki nam jo Bačerja posreduje v prispevku *Nabiranje češmina in Možetova pesem* (23—25). Dolenjskega ljudskega pesnika pa dobro spoznamo v obsežnem prispevku, ki ga je pred petintridesetimi leti objavil že v strokovni etnološki reviji Slovenski etnograf *Dolenjski ljudski pesnik in godec Ivan Rupnik-Može* (26—50). Na sled tega kmeta iz Bučne vasi pri Novem mestu, velikega šaljivca in dobrega godca (klarinetista) na ohceti, je Bačerja pripeljal član novomeške godbe, upokojeni pismonoša Franc Misjak, ki je tudi izšel iz stare godčevske družine v Regrči vasi. Potem se je začelo iskanje, trudapolno in dolgotrajno, polno nasprotujočih si informacij. Raziskovalčeva vztrajnost je rodila sad: »Razkrila se mi je zanimiva podoba o ljudskem muzikantu, skladatelju in pesniku, hkrati pa podoba razmer, ki z novim načinom življenja čedalje bolj tonejo v pozabo,« pravi Bačerja v svojem uvodu k razpravi. Potem nam predstavi Možetovo (Rupnikovo) življenje, njegovo delo in posebej natančno njegove pesmi — znane in že objavljene le z navedbo objav, novo odkrite pa s celotnim besedilom. Tako spoznamo enajst novih celotnih besedil in nekaj fragmentov. Po Možetovih sledih pa je Bačerja hodil naprej in nam predstavil *Pesem o krčmarju Baronbirtu* (51—54) — »obtožujočo pesem o podeželskem oderuhu«, ki jo je že leta 1911 zapisal Franc Kramar, *Pesem od novomeške bande* (55—58), ki je po avtorjevem prepričanju tudi Možetova in *Pesem o obešanju v Novem mestu* (59—64). »Pesem od 3 obešenih v Novemestu« je leta 1923 zapisal Florjan Kolenc, Bačerja pa nam na podlagi smrtne sodbe, ki jo je sklenila novomeška okrožna sodnica, in na podlagi časopisnega poročila, predstavi še zgodbo, ki je vzpodbudila ljudskega pesnika, da je kar v petintridesetih kriticah opisal ta novomeški dogodek — zadnje obešanje na Marofu 12. julija 1695.

Med etnološko zanimive prispevke štejemo še *Kako so se nekoč hranili in oblačili v okolici Novega mesta* (65—67) in *Med dolenjskimi koreninami* (68—70). In že smo pri priljubljenem in nepogrešljivem Janezu Trdini: *Cilindrova krčma v Bršljinu in Janez Trdina* (71—74) je prvi prispevek, ki ga je Bačerja namenil raziskovanju tega dolenjskega originala, potem je v članku *Neznano Trdinovo stanovanje* (75—76) skušal odkriti, kje vse je v Novem mestu Trdina stanoval, saj sam v »Mojem življenju« ni tega nikoli natančno povedal. Ob 125. obletnici rojstva Janeza Trdine in ob 50-letnici pisateljeve smrti je Okrajni odbor ljudske prosvete v Novem mestu izdal knjigo »Rože in trnje«. Ob tej priliki je tudi Bačerja za Dolenjski lisa napisal *Ob izidu Trdinove knjige »Rože in trnje«* (77—79), sledi prispevek *Trdina o Podgorcih na tej in oni strani Gorjancev* (80—81). Avtor je pred leti opozoril tudi na *Pozabljen grob oboževanke pesnika Simona Jenka* (82—86), nas spomnil, da je v *Podzemlju službovala Gregorčičeva »planinska roža«* (87—90). Krajši prispevek govori o *Dragotinu Ketteju in Ivanu Vavpotiču* (91—92), zbirko pa zaključuje *Droben spomin na Otona Župančiča* (93—95).

Lik profesorja Karla Bačerja nam na zadnjih straneh knjižice predstavi Vinko Blatnik, Nataša Petrov pa je dodala še skrbno sestavljen izbor bibliografije Karla Bačerja.

Kot etnolog pa si ne morem kaj, da ne bi ob koncu malo sebično obžalovala, da ni prof. Bačerja ob uspešnem odkrivanju in raziskovanju ljudskega pesnika Možeta s takim delom nadaljeval. No, ni rečeno, da ni in morda hrani kje v svojem predalu še kaj podobnega gradiva, ki bi ga naša strokovna revija z veseljem pozdravila.

Helena Ložar-Podlogar

Jasna Sok: *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja — 20. stoletje*. Občina Šmarje pri Jelšah. Ljubljana 1991, 203 str.

Topografskim pregledom posameznih občin in območij, ki so doslej izšli — Kočevje, Ljutomer, Gornja Radgona, Škofja Loka, Murska Sobota, Črnomelj, Lendava, Domžale, Sevnica, Cerkljica, Rož ter Slovensko Porabje na Madžarskem se je pridružil še zvezek za občino Šmarje pri Jelšah.

Vsekakor je treba pohvalno priznati, da je avtorici v razmeroma kratkem času uspelo zelo dobro opraviti zastavljeno nalogo.